

William Shakespeare

As You Like It

Nederlands van Tom Kleijn

PERSONEN

Hertog Senior, *leeft in ballingschap.*

Hertog Frederik, *zijn broer en bezetter van zijn rijk.*

Amiens, Jaques, *edellieden in dienst van Senior.*

Le Beau, *een hoveling in dienst van Frederik.*

Charles, *een worstelaar van Frederik.*

Olivier de Boys, Orlando de Boys, Jaques de Boys, *zonen van Sir Rowland de Boys.*

Adam, *een dienaar van Olivier de Boys.*

Touchstone, *een nar aan het hof van de hertog.*

Sir Olivier Kletstext, *geestelijke van een plattelandsgemeente.*

Corin, Silvius, *herders.*

William, *een plattelandsjongen.*

Rosalinde, *dochter van hertog Senior.*

Celia, *dochter van hertog Frederik.*

Phebe, *een herderin.*

Audrey, *een geitenhoedster.*

Hymen

EERSTE BEDRIJF

SCÈNE EEN

Een tuin in de buurt van Oliviers huis.

Orlando en Adam komen op.

ORLANDO

Adam, dat schreef onze vader in zijn testament: voor Olivier, de oudste, huis, land en geld, voor Jaques een studie en voor mij, Orlando, niet meer dan 1000 armzalige kronen. Maar daarvoor in de plaats verplichtte vader op zijn sterfbed mijn broer Olivier ervoor te zorgen dat ik een opvoeding krijg en kan leven als voor ons soort mensen gebruikelijk is. En precies dat gebeurt niet. Het gaat prima met de studie van mijn broer Jaques op de universiteit, hij haalt mooie cijfers naar men zegt, maar ik moet hier leven als een boerenknecht. Dat kan toch niet voor een man van mijn stand, zelfs een os staat er beter voor. Ook zijn paarden hebben het beter getroffen dan ik, want behalve dat ze volgestopt worden met voer, worden ze door dure leraren opgeleid. Maar zijn eigen broer gunt hij niets anders dan dat hij groeit, wat zijn dieren op zijn mesthoop net zo min aan hem danken te hebben als ik. Naast het niets wat hij me in overvloed schenkt, neemt hij me ook nog iets af wat ik van nature heb gekregen. Hij laat me met zijn knechten mee-eten, gunt me mijn plaats als broer niet en brengt door die vernedering mijn natuurlijke status in gevaar. Daarom ben ik zo verbitterd, Adam, en tegen die slavernij begint de geest van mijn vader die in mij zit, in opstand te komen. Ik verdraag het niet langer, ook al weet ik nog niet hoe ik er een eind aan kan maken.

ADAM

Daar komt mijn heer, uw broer.

Olivier komt op.

ORLANDO

Verstop je, Adam, dan hoor je hoe hij met me omgaat.

Adam doet het.

OLIVIER

Hé lummel, wat ben jij hier aan het doen?

ORLANDO

Ik heb niks geleerd om iets te kunnen doen.

OLIVIER

Wat ben je dan niet aan het doen?

ORLANDO

Wat God tot stand heeft gebracht, ben ik te niet aan het doen. Mezelf, je eigen broer.

OLIVIER

Doe beter je best, man, en scheer je weg.

ORLANDO

Om je varkens te scheren en schillen met ze te vreten? Welk erfdeel heb ik er doorheen gejaagd dat ik zo behandeld mag worden?

OLIVIER

Weet je wel waar je hier staat, meneer?

ORLANDO

Heel precies, meneer, in je tuin.

OLIVIER

Weet je ook voor wie je staat, meneer?

ORLANDO

Beter dan degene voor wie ik sta weet wie voor hem staat. Jij bent mijn grote broer en ons bloed maakt ons verwant, daarom zijn we gelijk aan elkaar. De wet zegt: jij bent de eerste, omdat je de eerstgeborene bent, maar diezelfde wet zegt ook: al waren er twintig broertjes tussen jou en mij, dan zijn zoon en zoon nog steeds van hetzelfde bloed. Wat jij van onze vader in je hebt, dat heb ik ook, hoewel – geef ik toe – met één verschil: doordat jij er eerder was, wist je ook eerder zijn gunst te bereiken.

OLIVIER (*slaat hem*).

Daar, jongen!

ORLANDO (*neemt hem in een houdgreep*).

Laat dat, oudste broer, daarvoor ben je te jong.

OLIVIER

Durf je mij aan te raken, stuk tuig?

ORLANDO

Ik ben geen tuig. Ik ben de jongste zoon van Sir Rowland de Boys. Hij was mijn vader en wie beweert dat zo'n vader tuig verwekt, is zelf tuig. Als je mijn broer niet was, zou ik deze hand pas van je keel halen, als mijn andere hand je tong had uitgerukt voor die woorden. Je maakt jezelf te schande.

ADAM (*komt tevoorschijn*).

Maar heren, rustig aan, denk aan uw vader.

OLIVIER

Laat me los, zeg ik!

ORLANDO

Pas als ik het wil. Luister naar me: mijn vader droeg jou in zijn testament ook op: verschaf Orlando onderwijs. Voor knecht heb je me laten leren en de voordelen die een fijne meneer hoort te hebben, heb je me misgund. Nu is mijn vader in me wakker geworden en hij laat zich dit niet meer welgevalen. Ofwel je laat me vanaf vandaag

doen wat fijne heren doen, of je betaalt me uit wat vader me naliet. Daarmee ga ik mijn geluk wel elders zoeken.

OLIVIER

Wat ga je dan doen? Bedelen, wanneer je geld op is? Goed, ga maar. Ik heb het gehad met je. Je krijgt je deel. Als je mij maar met rust laat.

ORLANDO

Ik laat je met rust als dat van mij van mij is.

OLIVIER

En ga jij maar met hem mee, oude hond.

ADAM

Is dat mijn loon: »Oude hond?« Maar het is waar: bij u in dienst verloor ik mijn tanden. God zegen mijn oude meester. Die zou zo iets nooit gezegd hebben.

Orlando en Adam af.

OLIVIER

Is dat het? Begin je me boven het hoofd te groeien? Ik zal je van je groeistuipe genezen en die 1000 kronen, daar kun je naar fluiten. Hé, Dennis!

Dennis komt op.

DENNIS

Riep u, meneer?

OLIVIER

Was Charles niet hier, de worstelaar van de hertog? Wilde hij me niet spreken?

DENNIS

Tot uw dienst, hij staat voor de deur en wil u dringend spreken.

OLIVIER

Roep hem binnen. (*Dennis af.*) Dat zou ook kunnen. Want morgen is de worstelwedstrijd.

Charles komt op.

OLIVIER

Beste Monsieur Charles. Wat is het allernieuwste nieuws van de nieuwe hertog?

CHARLES

Niets nieuws, meneer, alleen het oude nieuws. De jonge broer heeft zijn oudere broer uit het paleis gejaagd. En drie of vier van zijn lievelingshovelingen zijn de oude hertog vrijwillig in ballingschap gevolgd. Hun land en geld maken de nieuwe hertog rijk. Daarom liet hij ze met alle plezier gaan.

OLIVIER

En Rosalinde, de dochter van de oude hertog, heeft hij die ook verbannen?

CHARLES

Nee, anders had hij zijn eigen dochter Celia ook verloren. Die zou Rosalinde toch gevolgd zijn of ze zou zich van kant hebben gemaakt. Want ik heb nog nooit twee dames gezien die zoveel van elkaar houden als die twee.

OLIVIER

En waar is de oude hertog nu?

CHARLES

Naar het schijnt zit hij in het bos van Arden in gezelschap van een stel vrolijke kerels. Ze leven daar net zoals toentertijd Robin Hood van Engeland. Ik hoorde dat er iedere dag een hoop jongelui naar hem toe komen, alsof het daar het paradijs is.

OLIVIER

En morgen worstel je dus voor de nieuwe hertog?

CHARLES

Maar natuurlijk, meneer. En ik kwam om u het volgende te zeggen: ze hebben me stiekem verteld dat uw kleine broertje Orlando van plan is in vermomming tegen me uit te komen. Ik worstel morgen om de vaste aanstelling bij de nieuwe hertog, dus moet iemand tegenover mij wel heel erg goed zijn, wil hij op het eind nog heel zijn. Uw jongste broer is een uiterst breekbaar mannetje en omwille van u staat het me tegen hem te beschadigen. Want dat ben ik aan mijn eer verplicht als ik in de ring stap. Omdat ik u graag mag, ben ik dus hier: houd hem van zijn plan af of heb vrede met de schande die hij willens en wetens over zich afroept zonder dat ik het wil.

OLIVIER

Dank voor je liefde, Charles. Ik zal die weten te belonen. Wat mijn broer van plan is, was me bekend en ik heb onopvallend geprobeerd hem ervan af te brengen. Maar hij is vastbesloten. Ik zeg je, Charles, Orlando heeft de grootste bek van heel Frankrijk, hij is uiterst ambitieus, kijkt neer op iedereen, hij haat me en is jaloers op mij, zijn broer. Daarom, doe jezelf geen geweld aan: ik heb liever dat je zijn nek breekt dan een vinger. Maar pas op: als je hem niet helemaal vermorzelt, zal hij proberen je te vergiftigen of je in een val te laten lopen. Hij zal niet rusten voordat hij je op de een of andere manier te pakken krijgt. Geloof me – de tranen staan me in de ogen dat ik het zeggen moet – ik ken niemand die zo jong en tegelijk zo vals is als hij. Ik praat nu nog als broer, maar als ik je werkelijk zou moeten zeggen hoe hij is, zou ik rode ogen krijgen van het huilen. En jij zou wit wegtrekken van verbazing.

CHARLES

Maar goed, dat ik naar u toe ben gekomen. Ik zal hem morgen zijn verdiende loon geven. Als hij daarna nog zonder hulp kan lopen, worstel ik nooit meer. En wat dat betreft: God behoede u, meneer.

OLIVIER

Het ga je goed, beste Charles. (*Charles af.*) Ik ga die jonge hond ophitsen. Ik wil het eind van hem beleven, want in mijn hart – ik weet niet waarom – haat ik niemand meer dan hem. Hij is nobel, nooit naar school geweest en toch verstandig en de lieveling van iedereen, vooral van mijn eigen mensen die hem het beste kennen. En mij ziet niemand staan. Maar zo blijft het niet langer – die worstelaar gaat het regelen. Ik moet alleen die kleine nog flink opstoken voor het gevecht – en wel meteen. *Exit.*

SCÈNE TWEE

Slot van de hertog.

Rosalinde en Celia komen op.

CELIA

Alsjeblieft, Rosalinde, nichtje, wees nu vrolijk.

ROSALINDE

Lieve Celia, ik doe al veel vrolijker dan ik ben. Moet ik van jou nog vrolijker zijn? Als je me niet kunt leren een verbannen vader te vergeten, kun je ook niet van me verlangen net zo vrolijk te zijn als vroeger.

CELIA

Daaraan zie ik: jij houdt minder van mij dan ik van jou. Als jouw vader mijn vader, dus mijn oom, jouw oom had verbannen en ik was bij jou, dan had ik mijn liefde kunnen leren jouw vader als de mijne te beschouwen. Als jouw liefde voor mij echt was, zou jij dat ook doen.

ROSALINDE

Goed dan: ik vergeet mijn situatie en ik verplaats me in de jouwe.

CELIA

Je weet: mijn vader heeft maar één kind, mij. Zo zal het waarschijnlijk blijven en geloof me: als hij sterft, zul jij de erfgename zijn, want wat hij jouw vader met geweld heeft afgenomen, geef ik je terug. Ik zweer het! En breek ik die eed, ben ik een monster. Daarom, mijn lieve Roos, Roosjelief, wees nu vrolijk.

ROSALINDE

Vanaf nu ben ik vrolijk, nichtje! Ik maak er een sport van. Welke sport? Laat me eens zien, wat zou je vinden van verliefd worden?

CELIA

Ja doe maar, dat is een prima sport om vrolijk van te worden. Maar, alsjeblieft: word nooit serieus verliefd op een man en ook voor de grap alleen maar zo dat je het spel op elk moment kunt beëindigen met een zacht »maar zo bedoelde ik het niet.«

ROSALINDE

Maar wat moet onze sport dan zijn?

CELIA

We gaan ergens zitten en zorgen ervoor dat dat oude wijf Fortuna haar gaven voortaan wat eerlijker verdeelt.

ROSALINDE

Ik wilde dat dat kon, want ze verdeelt haar geschenken slecht, vooral bij vrouwen.

CELIA

Dat is zo waar! De vrouwen die ze mooi maakt, maakt ze maar zelden fatsoenlijk en die ze fatsoenlijk maakt, nou, hoe die eruitzien.

ROSALINDE

Nu gooi je toeval en natuur door elkaar. Fortuna gaat over je lot in de wereld, de natuur over hoe je eruitziet.

Touchstone komt op.

CELIA

Misschien stuurt het toeval daarom hem daar. Als ons de ene lol vergaat, kunnen we misschien bij hem een andere aansteken. Als een soort vuursteen zogezegd. Hé, ben jij een vuursteen?

TOUCHSTONE

Als jullie willen, ben ik een vuursteen. U moet naar uw vader komen, juffrouw.

CELIA

Heeft mijn vader je nu tot postbode bevorderd?

TOUCHSTONE

Hij heeft in elk geval nog niet mijn ontslag gevorderd, dat is al een voordeel. En mag een nar met vaste baan niet bevorderd worden? In ieder geval, ik zweer dat ik u moet komen halen, echt waar.

ROSALINDE

Van wie weet jij dat in dit land een eed echt waar is, sufkop?

TOUCHSTONE

Van iemand die uw vader, juffrouw Rosalinde, trouw had gezworen en toen uw vader, juffrouw Celia, uw vader verbande, hem nog een trap na gaf en met de volgende stap snel in dienst van de nieuwe heer trad. Hij heeft dus geen valse eed afgelegd.

CELIA

En hoe verklaar je dat?

ROSALINDE

Ja, doe je wijsheid zijn muilkorf af.

TOUCHSTONE

Nee, dat doe ik niet, anders moet ik bijten en dat zou slecht zijn voor mijn tanden in dit land waar het ijzer heerst. Maar ik zal het zo proberen: hij heeft een hertog trouw gezworen en toen die geen hertog meer was, hoefde hij hem niet trouw te zijn en omdat er nu een ander de hertog was, bleef hij hertogelijk trouw, dus was zijn eed echt waar. Uw vader, hertog Frederik, vond het een goede grap.

ROSALINDE

En dat noem jij aanstekelijk. Je doet je naam weinig eer aan.

CELIA

Laat mijn vader erbuiten en pas op! Op een dag krijg je nog met de zweep vanwege je gelaster.

TOUCHSTONE

Erg hoor, dat idioten niet meer verstandig mogen zeggen, hoe idioot verstandige mensen handelen.

CELIA

Dat is waar. Want sinds de geestigheid van idioten het zwijgen is opgelegd, heeft de idiotie van verstandige mensen het hoogste woord. Daar komt monsieur Le Beau.

Le Beau komt op.

ROSALINDE

Met zijn mond vol nieuws.

CELIA

Hij komt ons daarmee volstoppen, zoals de duif haar jongen.

ROSALINDE

Tot het nieuws onze neus uitkomt.

CELIA

Waardoor we twee nieuwe nieuwigheden worden. Bonjour, monsieur Le Beau. Is er nog nieuws?

LE BEAU

U hebt heel wat mooie sport gemist, mooie prinses.

CELIA

Sport? Liefdessport of echte?

LE BEAU

Wat moet ik daarop antwoorden?

ROSALINDE

Wat u voor de voeten komt.

TOUCHSTONE

Of waar de bal rolt.

CELIA

Goed gezegd! Een schot voor open doel.

TOUCHSTONE

Tja, als ik op mijn strepen sta –

ROSALINDE

Sta je op de tenen van de doelman.

LE BEAU

U maakt me in de war, dames. Ik had u graag iets over een goede worstelwedstrijd verteld die u blijkbaar hebt gemist.

ROSALINDE

Vertel ons dan maar van dat geworstel.

LE BEAU

Ik vertel u het begin ervan, het einde kunt u zelf bekijken als u wilt, want dat moet nog komen. Hier, waar u staat, vindt dat namelijk plaats.

CELIA

Goed, het begin is dus al afgelopen.

LE BEAU

Er was eens een oude man en hij en zijn drie zonen kwamen naar een ring.

CELIA

Daar zou ik een sprookje over kunnen vertellen.

LE BEAU

... drie prima jonge kerels, goed gebouwd, heel elegant ...

ROSALINDE

... toch niet met borden om hun nek: wie is de mooiste in het land?

LE BEAU

De oudste vocht met Charles, de worstelaar van de hertog, en die smiet hem meteen op de grond en brak hem drie ribben – er is weinig hoop dat hij het overleeft – en zo verging het ook nummer twee en drie. Daar achter liggen ze en hun oude vader huilt zo godserbarmelijk dat alle toeschouwers mee helpen jammeren.

ROSALINDE

O jee.

TOUCHSTONE

Maar wat is dan de sport, monsieur, die de dames gemist zouden hebben?

LE BEAU

Dat beschrijf ik toch net.

TOUCHSTONE

Je raakt nooit uitgeleerd. Ik wist niet dat dames plezier hadden in ribben breken.

CELIA

Ik ook niet, dat verzeker ik u.

ROSALINDE

Maar bestaat er dan iemand die zin heeft in het kraken van zijn ribbenkast? Die in de stemming is voor gebroken ribben? Gaan we naar dat geworstel kijken, nichtje?

LE BEAU

Als u hier blijft, zult u wel moeten, want dit is de plek die voor het gevecht is uitgekozen.

CELIA

Daar komen ze al. Laten we dus maar blijven.

Trompetgeschal. Hertog Frederik, Lords, Orlando, Charles en dienaren komen op.

HERTOG

Het zij zo. De jongeman laat zich niet overtuigen, goed, dan betaalt hij maar voor die arrogantie.

ROSALINDE

Is dat de man?

LE BEAU

Dat is hem.

ROSALINDE

God, wat is hij jong, maar hij ziet er wel veelbelovend uit.

HERTOG

Zo, mijn dochter en jij, nicht. Zijn jullie hierheen geslopen om de worstelwedstrijd te zien?

ROSALINDE

Ja, heer. Geef ons toestemming, alstublieft.

HERTOG

Veel plezier zullen jullie er niet aan beleven, ik zeg het maar alvast, want deze man is ronduit superieur. Ik had de uitdager graag tegengehouden gezien zijn jeugdige leeftijd, maar die laat zich niet overreden. Praten jullie eens met hem, dames, misschien luistert hij naar jullie.

CELIA

Haal hem eens, beste monsieur Le Beau.

HERTOG

Doe maar. Daar hoef ik niet bij te zijn.

LE BEAU

Meneer de uitdager, de prinses wenst u te spreken.

ORLANDO

Tot uw dienst, onderdanigst.

ROSALINDE

Hebt u de worstelaar Charles uitgedaagd, jongeman?

ORLANDO

Nee, mooie prinses. Hij daagt iedereen uit. Ik kom net zoals de anderen om mijn kracht met hem te meten.

CELIA

Jongheer, u grijpt te hoog voor uw leeftijd. U was getuige van de gruwelijke kracht van die man. Als u zichzelf kon zien en inschatten, zou de angst u een gelijkwaardiger tegenstander adviseren. Wij vragen u omwille van uzelf: zie af van deze sportbeoefening.

ROSALINDE

Uw reputatie zal er niet onder lijden, jongeman. We zullen de hertog vragen de wedstrijd af te gelasten.

ORLANDO

Bestraft u me alstublieft niet door slecht van mij te denken, wanneer ik het verzoek van twee zulke mooie en aantrekkelijke dames naast me neerleg. Laat uw prachtige ogen en goede wensen me begeleiden bij mijn poging. Als hij me onderwerpt, wordt er iemand onderworpen die nooit de baas was. Word ik gedood, dan sterft iemand die dat niets kan schelen. Ik laat geen vriend achter, want ik heb niemand die om me rouwt. En ik schaad ook de wereld niet, want ik heb er niets te zoeken. De plaats die ik op haar innam, kan iedereen innemen als ik hem vrijmaak.

ROSALINDE

Moge mijn beetje kracht u sterker maken.

CELIA

En die van mij erbij.

ROSALINDE

Veel geluk. Ik hoop dat ik u heb onderschat!